

КОДИФИКАЦИЯ НА ПУНКТУАЦИОННИТЕ НОРМИ В ПРАВОПИСНИТЕ РЕЧНИЦИ И РЪКОВОДСТВАТА ПО ПРАВОПИС, ИЗДАДЕНИ ПРЕЗ ДВАЙСЕТТЕ ГОДИНИ НА ХХ В.

КАТЯ ЧАРАЛОЗОВА

ИНСТИТУТ ЗА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК „ПРОФ. ЛЮБОМИР АНДРЕЙЧИН“
ПРИ БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
charalozova@abv.bg

В статията се проследява кодификацията на пунктуационните норми в правописните речници и ръководства по правопис от началото на ХХ в. в променената езикова ситуация, когато българският книжовен език функционира вече като официален държавен език. Новата ситуация налага да се установи правописно единство, като се кодифицират правописната и пунктуационната норма, основани на книжовната практика. Разглеждат се правилата за писане на пунктуационните знаци, като се анализира състоянието на кодификацията от началото на ХХ в., сравнено и със съвременната кодификация. Потвърждава се тезата за непрекъснатостта на процеса на кодификацията на българския книжовен език в исторически план.

Ключови думи: пунктуационни знаци, пунктуационна норма, кодификация, правописни речници, ръководства по правопис

THE CODIFICATION OF PUNCTUATION NORMS IN SPELLING DICTIONARIES AND SPELLING GUIDES PUBLISHED IN THE 1920s

KATYA CHARALZOVA

INSTITUTE FOR BULGARIAN LANGUAGE, BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
charalozova@abv.bg

The article traces the codification of punctuation rules in spelling dictionaries and spelling guides from the beginning of the 20th century in a changed language situation where Standard Bulgarian already functioned as an official state language. The new situation necessitated the establishment of uniform orthography by codifying the spelling and punctuation norms based on the literary practice. The author studies the rules for the use of punctuation marks and analyzes the state of the codification at the beginning of the 20th century as compared with contemporary codification. The paper confirms the hypothesis about the continuity in the codification of the Standard Bulgarian language in a historical perspective.

Keywords: punctuation marks, punctuation norms, codification, spelling dictionaries, spelling guides

След публикуването на „Упътване за всеобщо правописание“ през 1899 г., което на практика е първата официална кодификация на българския книжовен език, излизат над 40 правописни речника и ръководства по правопис (вж. пълен списък у Чаралозова/Charalozova 2011) – факт, който не може да се пренебрегва в историческото изследване на установяването на нормите на книжовния език и тяхната кодификация. В променената езикова ситуация, когато българският книжовен език функционира вече като официален държавен език, е наложително да се внесе единство в правописа, като се кодифицират правописната и пунктуационната норма, основани на книжовната практика. Засиленото издаване на правописни речници и ръководства в този период е продиктувано от обществената потребност за синхронизиране на писмената практика в новите условия на функциониране на българския книжовен език, като целта е унифициране и практическо овладяване на книжовните норми. Именно правописните речници и ръководства по правопис поради жанровата си характеристика могат адекватно да отговорят на тази необходимост, като представят правилата за употреба на езиковите единици на достъпен за потребителя метаезик. Обект на кодификация са пунктуационните, правописните, правоговорните норми и нормите с правописно-граматичен характер. В статията се представят правилата за употреба на пунктуационните знаци в правописните речници и ръководствата по правопис, издадени след публикуването на Упътването, които по своята същност представляват кодификация на пунктуационната норма в първите две десетилетия на XX в.

Най-напред ще изтъкнем особеностите при кодификацията на употребата на препинателните знаци в ръководствата по правопис, тъй като тези справочници представляват по-особен жанр. По своята същност те са граматически описания, съпроводени с прескриптивна част, представена под формата на правила за употреба. В ръководствата по правопис се разглеждат случаите на писане на запетая в простото и сложното изречение, на точка и запетая, на скоби, тире, двоеточие, точка, въпросителна и удивителна, на кавички и многоточие. Характерно за описанието в тях е наличието на кратки определения в духа на училищните граматики на основни синтактични категории като видове сложни изречения (съчинени и съставни), обръщение, приложение, вметнати думи и изрази, еднородни части на изречението. В този смисъл ръководствата по правопис могат да бъдат определени като кратки граматики с правила, които фиксират пунктуационната норма на книжовния език през разглеждания период. Илюстриращите дадено правило примери отразяват пунктуационната норма в узуса – те са внимателно подбрани от произведения на писатели като Ив. Вазов, Хр. Ботев, П. Р. Славейков, Ст. Михайловски и др.

Правописните речници имат по-различна структура. Основното в тях са пунктуационните правила за писане на запетая, точка и запетая, въпросителен, удивителен, многоточие, скоби, кавички, тире и др. В единични

случаи има кратки обяснения на някои граматични категории, като тяхното място не е в основния текст, а под черта (Максимов/Maksimov 1902).

И за двата вида справочници можем да смятаме, че фиксират съществуващата в узуса пунктуационна норма, доколкото има пълно съвпадение между отделните справочници по отношение на случаите, които се кодифицират.

Кодификация на употреба на запетая. Кодифицира се употребата на запетая в следните случаи:

1. В простото изречение със запетая се отделят **междуметия**, които „заместятъ съкратени изречения и които не се изказват съ особена сила“. Когато междуметието е пред обръщение и служи само за усиление на обръщението, като не замества съкратено изречение, то не се отделя със запетая. Например: „Ей дружина, хай станете!“ (Константинов/Konstantinov 1914: 69). За кодификацията от този период е важно да се изтъкне, че се сменя дублетността между употребата на запетаята и удивителния знак при отделянето на междуметията, която съществува в предосвобожденските училищни граматики. Регламентира се, че със запетая се отделят само междуметия, които се изказват с не особена сила. Междуметия и наречия, изказани с особена сила, се отделят в рамките на изречението с удивителен знак, а не със запетая. Например: „Ахъ! нѣма за мене спокойствие. А! ти ли си, Петре“ (Константинов/Konstantinov 1914: 87); „Ахъ! не за радость ида при васъ (Пиронков/Pironkov 1920: 60). При снемането на тази дублетност се забелязва стремение към по-висока степен на адекватност при предаването на устната реч в писмена форма, като интуитивно се спазва принципът за *функционалност*.

2. Със запетая се отделят **обръщенията и еднородните части, свързани безсъюзно**. Ако еднородните части са свързани с повтарящи се съюзи *и, или, ни, нито, ту* и др., то запетая се пише пред всеки повтарящ се съюз. Ако съюзите са употребени еднократно, те не се отделят със запетая. Еднородни части, свързани с противопоставителни съюзи *но, ала, пък, или* и др., също се отделят със запетая. Последното правило е кодифицирано доста по-късно само от А. Пиронков в речника от 1920 г., който поначало се стреми към пълно описание на случаите, и явно се е наложило от практиката по-късно. **Обръщенията** се отделят със запетая независимо от позицията в изречението, но ако обръщението е придружено с определение, между обръщението и определението не се поставя запетая. Например: „Гарване, и ти, птицо проклета, на чии гробъ тъй грозно грачешъ?“ (Пиронков/Pironkov 1920: 46). В случаите на отделяне със запетая на еднородни части и обръщения може да се мисли за начало на една традиция, която трайно присъства в кодификацията на пунктуационната норма в българския книжовен език.

3. **Вметнатите думи и изрази** се отделят със запетаи. Във всички справочници (ръководства и правописни речници) подробно се обяснява кои са вметнати думи и изрази, а така също и какво означават. Според авторите те изразяват: увереност, предположение, съмнение, лично или чуждо мнение, последователност, заключение, чувства. Изредени са голяма част от често употребяваните вметнати думи и изрази, а правилата са подкрепени с много примери. Ако трябва да направим сравнение със сегашните правописни речници, то можем да кажем, че в по-ранните речници изложението е по-ясно и последователно. Имам предвид, че всички вметнати думи и изрази се отделят със запетаи, докато в сега действащата кодификация част от вметнатите думи и изрази се отделят със запетаи, а други – не. В съвременния си вид правилото за писането на вметнати думи и изрази въвежда потребителите в затруднение, като поражда чести колебания. По мое мнение по-ранната кодификация на правилото е с по-висока степен на адекватност и възможност да обслужва непротиворечиво обществената практика поради ясната инструкция за действие и отстранената възможност за колебания. Кога и защо се е наложила сегашната практика за отделянето със запетая на вметнатите думи и изрази, е обект на проследяване в по-нататъшни изследвания.

4. В разглеждания период значително се разширява употребата в писмен текст на **обособени части**, което налага отразяването на пунктуацията им в справочниците. Категорията на обособените части присъства в ръководствата по правопис и в правописните речници под терминологичното название **приложение**. Все пак техните автори са схващали интуитивно разликата между обикновеното **приложение** (съществително като определение на съществително) и **обособеното приложение** (обособена част според съвременната терминология), защото в първия случай според правилата не се пише запетая, а във втория случай изразът или думата се ограждат със запетая. Например: „Залиня мома Гергана“ и „Уплашила се стара София, българската столица“ (Максимов/Maksimov 1902: 34); „Отецъ Паисий е роден около 1720 г.“ и „Марта, по-голъмата сестра, го обичаше повече“ (Пиронков/Pironkov 1920: 47); „Баща му, докторъ, искал да направи сина си ученъ“ и „Ръка Тополница се влива въ Марица“ (Горинов/Gorinov 1918: 69); „Ръка Дунавъ се влива в ъ Черно море“ и „Ние, българитѣ, сме народ трудолюбивъ и спестовенъ“ (Константинов/Konstantinov 1911: 71).

В по-късните издания са кодифицирани случаите на писане на запетая, когато думи и изрази не стоят на обикновеното си място в изречението („Спокоенъ и веселъ, азъ се разхождамъ изъ гората“), а също и когато изразите представляват „повторени еднакви обстоятелства, които изказватъ допълнителна подробностъ“ (Константинов/Konstantinov 1911: 72). В тези случаи така наречените **приложения** се ограждат със

запетай. Например: „Късно, по вечеря, двамата вървѣли“ (Пиронков/Pironkov 1920: 48). Със запетай се ограждат и „съкратени приставени изречения“ (Константинов/Konstantinov 1911: 72), които съвременната кодификация определя като обособени части. Например: „Това е една долчина, притисната от изтокъ и западъ съ високи урви“ (Константинов/Konstantinov 1911: 72). Освен това със запетай се отделят части на изречението, въведени със съюзите *или, т.е., именно, сиреч, особено, като, и то, дори*, включително изрази, където тези съюзи се подразбират. Например: „София, или Средецъ, е най-голъмъ градъ въ България“ (Горинов/Gorinov 1918: 70); „Баща ми пиеше малко, и то само вино“ (Константинов/Konstantinov 1911: 72); „Всички, дори познайниците му, странѣха отъ него“ (Пиронков/Pironkov 1920: 47). Прави впечателни метаезикът на кодифицираните правила. На първо място, той е освободен от излишна терминология. Там където се налага такава, е в случаите, когато се назовават съответните граматични категории. Дори не във всички случаи, както е например при кодификацията на обособените части (според съвременната терминология), които за яснота са определени като „повторени еднакви обстоятелства, които изказват допълнителна подробност“ и „думи и изрази, които не стоят на обикновеното си място в изречението“. Застъпен е полексемният начин на кодифициране, като със стремеж за изчерпателност са изредени съюзите, които въвеждат обособени части. Този начин на представяне на правилата прави кодификацията достъпна и ефективна.

От разглежданите правописни речници и ръководства по правопис води началото си кодифицираната синонимна употреба на препинателни знаци. В простото изречение освен със запетая се отделят и с тире **приложенията** (обособените части) и **еднородните части**, когато се акцентира върху тях. Тире се употребява „Вместо запетая прѣдъ или слѣдъ приложение и вметнато изречение, когато искаме да обърнем по-голъмо внимание върху тѣхъ: Капитанът – немецъ същи – отказа тогазъ. Въ тоя мигъ Кочо – простиятъ чизмаръ – нараненъ, отслабналъ и бунтовникъ старъ, извика, колкото му гласъ държеше“ (Пиронков/Pironkov 1920: 56). И тук се забелязва стремеж към по-висока степен на адекватност и функционална обоснованост на правилата за употреба на тире и запетая.

5. Кодифицира се, че в **сложното съчинено изречение** със запетая се отделят отделните прости изречения, свързани съюзно или безсъюзно. Не се пише запетая само пред еднократно употребен съюз *и*, който свързва две прости изречения с общ подлог. Във всички останали случаи, включително и когато съюзът *и* се употребява вместо *ала, но, обаче*, се пише запетая. Пред втория съюз от разделителните *или – или, дали – или, я – я* също се фиксира поставянето на запетая. Със запетая се отделят и т.нар. „съкратени изречения“, изказани с *да, не, така, нека, действително* и др. („Да, ти не си лишен от дарбица книжевна;

Не, хаджийке, не е това“ (Горинов/Gorinov 1918: 71). Въпреки че в тази ранна кодификация не са обособени случаите на писане на запетая пред еднократно употребен съюз *или*, може да се каже, че правилата за употреба на запетая в сложното съчинено изречение обхващат основните случаи и не допускат много изключения, което улеснява усвояването и прилагането в практиката.

6. В **сложното съставно** всички подчинени изречения, свързани с подчинителни съюзи и съюзни връзки, се отделят със запетая. Не се пише запетая само пред съюза *да*. При сложните съюзи запетая се пише пред първия съюз, а при два съюза, употребени един след друг, е въведена дублетност – със или без запетая.

Можем да обобщим, че по отношение писането на запетая при еднородните части, вметнатите думи и изрази, обособените части, както и в сложното съчинено и сложното съставно изречение кодификацията в правописните речници и ръководствата по правопис от двадесетте години на XX век обхваща основните случаи, голяма част от които намират място и в съвременните справочници. Трябва да подчертаем, че метаезикът на описанието и кодификацията са пределно ясни и подчертано практически ориентирани, без излишна терминология, с ясни и непротиворечиви примери. В този смисъл метаезикът отговаря на съвременните изисквания за достъпност на кодификацията като основен принцип, който осигурява ефективността ѝ (Станчева/Stancheva 2012). В ръководствата по правопис, сравнени с учебните граматика от това време, въпросите на пунктуацията на простото и сложното изречение са разработени много по-подробно и обхващат основните случаи на употреба на запетаята. Може да се обобщи, че в ръководствата по правопис е извършено описание и дескриптивен анализ на книжовната пунктуационна практика от двадесетте години на миналия век и са формулирани основните правила в съответствие с тази практика. Чрез правописните речници, където съдържателно се преповтарят тези правила, се осъществява нормоутвърждаващата функция на разглежданите кодификационни справочници. Според съвременните схващания основен принцип за оценка на явленията е нормативността, т.е. кодификацията трябва да отразява нормата на езика, за да бъде успешна, адекватна и ефективна. Макар и авторите на правописни речници и ръководства да не са имали предвид такава теоретична отправна точка (това в годините на създаването на справочниците е било невъзможно поради значително по-късното създаване на теорията за книжовните езици), със своя верен усет и практически познания те успяват на практика да приложат принципа на *нормативността* при кодификацията на пунктуационните норми.

Кодификация на употребата на *точка*. За установена норма може да се смята писането на точка в края на съобщително изречение и след заг-

лавия на книги, стихотворения, статии, вестници, списания и др. – пунктуационна норма, която във времето е претърпяла промяна и в съвременната кодификация не е актуална. Още на този ранен етап за установена може да се счита нормата, отразена в правилото, че точка се пише след бройни числителни, изписани с арабски цифри, което е в сила и до днес. Учудващо е, че това правило с дълга традиция в кодификацията не е така познато на съвременните ползватели, както би трябвало да се очаква поради почти стогодишното му присъствие в правописните речници. Вероятно причина за това е непоследователното му представяне в справочници от различни периоди. Проследяването на този процес би могло да потвърди или отрече нашето предположение.

Кодификация на употребата на точка и запетая. Още от началото на миналия век в правописните речници и в ръководствата по правопис са открити основните случаи, при които се употребява знакът точка и запетая (;), кодифицирани и в съвременните справочници. *Точката и запетаята* е знак за отделяне на по-самостоятелни и разширени прости изречения в състава на сложното изречение, в които вече е употребена запетая (Срв. напр.: „Още на Андреев-денъ полицията затвори Соколова, нераздълния Бойчовъ другаръ; запрѣ дѣда Стояна, воденичаря, като съучастникъ; подири дякона Викентия, който изчезна“ (Максимов/Maximov 1902: 30), както и за отделяне на паралелни по строеж изречения в състава на сложното при т.нар. *периоди* (Срв. напр.: „Трѣбва да обичаме отечеството, защото неговата полза е наша собствена полза; защото неговото просвъщение окръжава живота ни съ много удоволствия; защото славата му е наша слава“ (Горинов/Gorinov 1918: 69).

Кодификация на употребата на скоби. Функцията на скобите да отделят съдържание, което представлява някакво пояснение, странична или допълваща информация по отношение на основното съдържание на изречението или текста, намира израз при кодификацията още в първите правописни речници и ръководства по правопис. Например: „Тоя момъкъ (името му не помня) ни направи голяма услуга; Барабоятъ (компирѣт) е прѣнсенъ отъ Америка“ (Константинов/Konstantinov 1911: 88). Със скоби се отделят и ремарките в драматични произведения. И тук прави впечатление неусложненият с термини метаезик на правилата за употреба на скобите и непротиворечивото им съдържание.

Кодификация на употребата на кавички. Кодифицира се употребата на кавички при пряка реч и при цитиране на чужди думи, като се отбелязва, че употребата на кавички е задължителна, ако изразите не са в курсив. Правилото кореспондира със съвременното правило, което гласи, че без кавички може да бъде израз, който е даден в курсив. Може определено да се твърди, че в случая се прилага принципът на дублетност във варианта ѝ на графична дублетност. Както и при правилото за писане на точка след араб-

ски цифри, сигнализиращо за употреба на редно числително, правилото за дублетната употреба на курсив и кавички също има дълга история, макар и да не е така познато на потребителите днес.

С кавички се ограждат също думи и изрази, на които авторът иска да обърне внимание или са употребени в ироничен смисъл, а така също и при собствени имена на книги, вестници, списания, имена на улици, дружества, заведения и др. Всъщност това са основните случаи, които се обхващат и от сега действащите правила. Първоначално авторовата реч се е отделяла от пряката реч, оградена в кавички, чрез запетаи. По-късно е настъпила промяна, като предписанията на сегашната кодификация са за отделянето на думите на автора от думите на героя посредством тире. Промяната на това правило в исторически план тепърва предстои да се изяснява.

При предаването на диалог е установена дублетност по отношение на употребата на кавички, които ограждат отделните реплики, разположени на един ред, и предаването на диалога без кавички, където всяка реплика е била на отделен ред и с тире. Постепенно във времето при предаването на диалогична реч се е наложил вторият начин. В този случай на практика виждаме как е използван механизмът на дублетността, за да се представят равностойни варианти, като се даде възможност по-перспективният да надделее в процеса на установяване на нормата при писането на кавички.

Кодификация на употребата на тире. Основната функция на тирето – да сигнализира за пропусната част на изречението, също е кодифицирана в ръководствата по правопис и в правописните речници още от началото на миналия век. С тире се отбелязва пропусната част от простото или сложното изречение, а така също тире се поставя и на мястото на пропуснати съюзи (*а, но, та, обаче, защото и др.*). Те са изредени в справочниците полексемно. Пише се тире вместо запетая при отделяне на приложение или обособена част от останалия текст, и то със стилистична цел, когато авторът иска да изтъкне или подчертае тази част. Тире се употребява и вместо двоеточие пред обобщаващи думи (*всичко, нищо, това и др.*), отделени от конкретизиращи ги еднородни части. Например: „Молби, плач, сълзи – нищо не помогна“ (Пиронков/Pironkov 1920: 57). Създадените правила кодифицират взаимозаменяемостта на запетая и тире при необходимост да се акцентира върху определен израз, като знакът за по-силно отделяне е тирето. Кодификацията от началото на миналия век обхваща основните случаи на употреба на тире за отделяне на вметнати думи и изрази, на обособени части, за отбелязване на пропусната, но подразбираща се част, при цитиране и при оформяне на пряка реч. Същевременно е регламентирана и синонимната употреба на пунктуационните знаци тире, запетая и двоеточие в тези случаи, съобразена със стилистиката на израза.

Кодификация на употребата на двоеточие. В разглежданите справочници от началото на ХХ в. се кодифицира писането на двоеточие пред

изброяване, когато обобщаващата дума е пред еднородните части. Ако такава дума липсва, не се поставя двоеточие (правило, което важи и сега). След израз или изречение, което въвежда пряка реч или цитат, както и в съвременната кодификация, също се кодифицира писането на двоеточие. Двоеточието е знак, който сигнализира причинно-следствена връзка, когато е изпуснат съюз за причина и следствие (*че, защото, затова, тъй като, именно и др.*) между две прости изречения в състава на сложното, а също и когато първото от две прости изречения в състава на сложното има по-общ характер, конкретизирано от второто просто изречение. В тези случаи кодификацията от началото на миналия век, както и съвременната кодифицирана норма предписват поставянето на двоеточие. Трябва да изтъкнем, че и при писането на двоеточие, както и при останалите пунктуационни знаци, са описани основните случаи на употреба, приети и в съвременната кодификация. Намерили са място и правилата за синонимната употреба на пунктуационните знаци и възможната замяна между запетаята, тирето и двоеточието, както е и в съвременните справочници. Например: „Когато слънговетъ се стопятъ отъ яркото слънце, когато водитъ на рѣкитъ и потоцитъ се уголѣмят (./-/:) тогава вече природата се пробужда отъ дългия сънъ“ (Горинов/Gorinov 1918: 75).

Като **обобщение** можем да кажем следното. Кодификацията на употребата на отделните пунктуационни знаци в правописните ръководства и в речниците от началото на XX в. следва принципа за все по-пълнен обхват на случаите в писмената практика и е разширена в значителна степен по отношение на кодификацията в граматиките отпреди Освобождението, тъй като тя отразява пунктуационната норма на един по-късен етап от разволя на книжовния език. Този етап се характеризира с развитие както на отделните стилове на книжовния език, така и на синтактичната структура на езика, която се отличава не само със засилена употреба на обособени части и различни видове сложни изречения, но и с усложняване на простото изречение. Това налага създаването на правила, които детайлно да опишат пунктуацията на обръщенията, на еднородните и обособените части, на вметнатите думи и изрази, на сложните съчинени и сложните съставни изречения; да регламентират употребата на знаци като скоби, тире, точка и запетая, кавички, двоеточие. Независимо от някои различия при кодификацията на употребата на отделните пунктуационни знаци в сравнение със съвременната кодификация, което се дължи на недостатъчно описание на граматичната структура на езика ни, може да се твърди, че кодифицираните в правописните речници случаи в значителна степен обхващат основните употреби на отделните пунктуационни знаци. Основен принцип при кодификацията на тяхната употреба в разглежданите справочници от началото на XX в. е синтактичният, като се поставя началото на една продължаваща кодификаторска практика, превърнала се в традиция. Имам предвид правилата за писане на двоеточие, скоби, тире, взаимозаменяемостта

на тези знаци в определени случаи със запетая, кавички, точка и запетая. Този извод е валиден и по отношение пунктуацията на еднородните и обособените части, вметнатите думи и изрази, както и по отношение на писането на запетая в сложното съчинено и сложното съставно изречение, като са обхванати основните употреби, намерили място и в съвременните справочници. Анализът на материала от разглежданите документи потвърждава тезата за непрекъснатостта на процеса на кодификацията на българския книжовен език в исторически план (вж. Aleksandrova, Tomov 2019) и осветлява кодификаторската практика след първата официална кодификация на българския книжовен език, осъществена с „Упътване за всеобщо правописание“ (1899 г.).

ИЗТОЧНИЦИ

- Горинов 1918: *Горинов, Н.* Азбучен правописен речник по български език. Пловдив.
- Константинов 1911: *Константинов, К.* Ръководство по български правопис. София.
- Константинов 1914: *Константинов, К.* Кратко ръководство по български правопис. София.
- Максимов 1902: *Максимов, Н. В.* Главните правописни правила на българското официално правописание, придружени със съответните примери и речници от думи, които се пишат с *ъ* и *ж*. Пловдив, Хр. Г. Данов.
- Пиронков 1911: *Пиронков, Ал.* Български правопис. Системни правила с два речника. Самоков.
- Пиронков 1920: *Пиронков, Ал.* Нов български правописен речник и правила за препинателните знаци. Пловдив.
- Упътване за общо правописание. (Окръжно № 1083 от 5.02.1899 г.). – *Училищен преглед*, 1899, № 1–2.

SOURCES

- Gorinov 1918: *Gorinov, N.* Azbuchen pravopisen rechnik po balgarski ezik. Plovdiv.
- Konstantinov 1911: *Konstantinov, K.* Rakovodstvo po balgarski pravopis. Sofia.
- Konstantinov 1914: *Konstantinov, K.* Kratko rakovodstvo po balgarski pravopis. Sofia.
- Maksimov 1902: *Maksimov, N. V.* Glavnite pravopisni pravila na balgarskoto ofitsialno pravopisanie, pridruzheni sas saotvetnite primeri i rechnitsi ot dumi, koito se pishat s *ъ* i *ж*. Plovdiv, Hr. G. Danov.
- Pironkov 1911: *Pironkov, Al.* Balgarski pravopis. Sistemni pravila s dva rechnika. Samokov.
- Pironkov 1920: *Pironkov, Al.* Nov balgarski pravopisen rechnik i pravila za prepinatelnite znatsi. Plovdiv.
- Upatvane za obshto pravopisanie. (Okrazhno № 1083 ot 5.02.1899 g.). – *Uchilishten pregled*, 1899, № 1–2.

ЛИТЕРАТУРА

- Андрейчин 1964: *Андрейчин, Л.* Българският правопис след Освобождението. – В: *Из историята на българския книжовен език. Ч. 2.* София, Софийски университет, с. 123–129.
- Андрейчин 1973: *Андрейчин, Л.* Унификационни процеси в българския книжовен език през първите две десетилетия след Освобождението. – *Български език*, № 5, с. 371–375.
- Андрейчин 1976: *Андрейчин, Л.* Правописният въпрос след Освобождението – В: *Проблеми от историята на българския книжовен език*, София, с. 549–558.
- Гечев 1914: *Гечев, А.* Български правописъ. Русе.
- ОПР 2012: *Официален правописен речник на българския език*, София, Просвета.
- Станчева 2012: *Станчева, Р.* Правописните правила – време за промяна в подхода. – *Български език*, № 1, с. 71–85.
- Теодоров-Балан 1952: *Теодоров-Балан, Ал.* Из недрата на българския правопис. – *Известия на Института за български език*, 1, с. 121–126.
- Чаралозова 2011: *Чаралозова, К.* Кодификация на правописните норми в правописните речници от началото на XX век (1899–1921). – *Български език*, Приложение, с. 109–136.
- Aleksandrova, Tomov 2019: *Aleksandrova, T., M. Tomov.* Some aspects of the Bulgarian standard language codification as a continuous process. – *Papers of BAS. Humanities and Social Sciences*, Vol. 6, № 2, pp. 206–219.
- Garret 2010: *Garret, P.* Attitudes to Language. Cambridge University Press.
- Garvin 1993: *Garvin, P.* A conceptual framework for the study of language standardization. *Int'l. J. Soc. Lang.* 100/101, pp. 37–54.
- Jedlicka 1963: *Jedlicka, A.* K problem normy a kodifikace spisovne cestiny (oblastni variant ve spisovne norme). – *SISI*, pp. 9–21.

REFERENCES

- Aleksandrova, Tomov 2019: *Aleksandrova, T., M. Tomov.* Some aspects of the Bulgarian standard language codification as a continuous process. – *Papers of BAS. Humanities and Social Sciences*, Vol. 6, № 2, pp. 206–219.
- Andreychin 1964: *Andreychin, L.* Bulgarskiyat pravopis sled Osvobozhdenieto. – In: *Iz istoriyata na bulgarskiya knizhoven ezik. Ch. 2.* Sofiyski universitet, s. 123–129.
- Andreychin 1973: *Andreychin, L.* Unifikatsionni protsesi v bulgarskiya knizhoven ezik prez parvite dve desetiletiya sled Osvobozhdenieto. – *Balgarski ezik*, № 5, s. 371–375.
- Andreychin 1976: *Andreychin, L.* Pravopisniyat vapros sled Osvobozhdenieto. – In: *Problemi ot istoriyata na bulgarskiya knizhoven ezik*, Sofia, s. 549–558.
- Charalozova 2011: *Charalozova, K.* Kodifikatsiya na pravopisnite normi v pravopisnite rechnitsi ot nachaloto na XX vek (1899–1921). – *Balgarski ezik*, Prilozhenie, s. 109–136.

- Garret 2010: *Garret, P.* Attitudes to Language. Cambridge Universiti Press.
- Garvin 1993: *Garvin, P.* A conceptual framework for the studi of language standardization. *Int/J. Soc. Lang.* 100/101, pp. 37–54.
- Gechev 1914: *Gechev, A.* Bulgarski pravopis. Ruse.
- Jedlicka 1963: *Jedlicka, A.* K problem normy a kodifikace spisovne cestiny (oblastni variant ve spisovne norme). – *SISI*, pp. 9–21.
- OPR 2012: Ofitsialen pravopisen rechnik na bulgarskiya ezik. Sofia, Prosveta.
- Stancheva 2012: *Stancheva, R.* Pravopisnite pravila – vreme za promyana v podhoda. – *Balgarski ezik*, № 1, s. 71–85.
- Teodorov-Balan 1952: *Teodorov-Balan, Al.* Iz nedrata na balgarskiya pravopis. – *Izvestiya na Instituta za bulgarski ezik*, 1, s. 121–126.

✉ Доц. д-р Катя Чаралозова
Секция за съвременен български език
Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“
Българска академия на науките
бул. „Шипченски проход“ 52, бл. 17, 1113 София, България

✉ *Assoc. Prof. Katya Charalozova, PhD*
Department of Modern Bulgarian Language
Institute for Bulgarian Language, Bulgarian Academy of Sciences
52 Shipchenski prohod, Bl. 17, 1113 Sofia, Bulgaria